

Министерство культуры Республики Беларусь

Белорусский государственный университет
культуры и искусств

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСИ: РЕАЛИИ СОВРЕМЕННОСТИ

XIV Международная научно-практическая конференция,
посвященная 50-летию учреждения образования
«Белорусский государственный университет
культуры и искусств»
(Минск, 7 октября 2025 г.)

Сборник научных статей

Минск
БГУКИ
2025

УДК 008+930.85(476)(082)
ББК 71(4Бел)я431
К 906

Редакционная коллегия:

*Н. В. Карчевская (пред.), Е. Е. Корсакова, Ю. М. Галковская,
Е. В. Пагоцкая, Т. В. Ротко, С. В. Масленченко*

Рецензенты:

*Т. В. Котович, доктор искусствоведения, профессор;
С. Н. Немцова-Амбарян, доктор искусствоведения, доцент*

К906 **Культура** Беларуси: реалии современности : XIV Междунар. науч.-
практ. конф., посвящ. 50-летию учреждения образования «Бел. гос. ун-т
культуры и искусств», Минск, 7 окт. 2025 г.: сб. науч. ст. / М-во
культуры Респ. Беларусь, Бел. гос. ун-т культуры и искусств ; редкол.:
Н. В. Карчевская (пред.) [и др.]. – Мн. : БГУКИ, 2025. – 374 с.
ISBN 978-985-522-395-6.

В сборник вошли статьи участников XIV Международной научно-практической конференции «Культура Беларуси: реалии современности», посвященной 50-летию Белорусского государственного университета культуры и искусств.

В докладах ученых и исследователей из Беларуси, России, Китая, Азербайджана рассмотрены актуальные проблемы теории и истории искусства и культуры, аспекты и приоритеты развития библиотечно-информационной деятельности, современные тенденции музейного дела и охраны историко-культурного наследия, язык и литература как компоненты информационно-образовательного пространства, актуальные направления исследований социально-культурной деятельности, информационные технологии и цифровизация культуры в XXI в.

Издание адресуется научным работникам, преподавателям, аспирантам, магистрантам и студентам учреждений высшего образования сферы культуры.

УДК 008+930.85(476)(082)
ББК 71(4Бел)я431

*Издание осуществлено при финансовой поддержке
Министерства культуры Республики Беларусь*

ISBN 978-985-522-395-6

© Учреждение образования
«Белорусский государственный
университет культуры и искусств», 2025

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Белакурскі В. М., Белакурская Ж. Я. Філасофія і паэзія</i> як спасціжэнне існага	8
<i>Бортновский В. В. Творческий портрет Л. М. Гинзбурга в контексте</i> музыкальной культуры России XX в.	12
<i>Вайцехович Н. Ю. Современные направления социокультурной</i> деятельности библиотек.....	14
<i>Вдовина Н. В., Авгуль Л. А., Николенко А. В. Вклад профессорско-</i> преподавательского состава факультета информационно-документных коммуникаций БГУКИ в исследование актуальных проблем библиотечно- информационного образования Беларуси.....	20
<i>Власова Ю. В. Актуализация еврейского культурного наследия</i> в музеях Национального Полоцкого историко-культурного музея- заповедника.....	23
<i>Войтик С. Ф. Многоголосие в традиционном ансамблевом пении</i> Центральной Беларуси на примере Минской области	27
<i>Волоткович В. М. Музыкально-просветительская деятельность как</i> форма духовного искусства	31
<i>Галковская Ю. Н. О контексте и концептах современного</i> библиотечно-информационного образования	36
<i>Гладырева Н. А. Перспективы развития медиабезопасности</i> в университетских библиотеках: взгляд в будущее	41
<i>Го Хэцзюнь. Чань-буддизм в диалоге религий средневекового</i> Китая	43
<i>Гончарик Н. Г., Серёгина Л. А. Цифровая трансформация</i> коммуникаций учреждений культуры: средства реализации и проблемы	46
<i>Гриценко А. Б. Художественные черты архитектурных пейзажей</i> кричевских художников первой четверти XXI в.	50
<i>Громова О. М. Продвижение культурной самобытности российских</i> регионов: идентификационные стратегии	54
<i>Даррас Р. Н. Культурная уникальность в условиях глобализации:</i> стиль жизни белорусов	56
<i>Джумантаева Т. А. Музеализация как метод актуализации историко-</i> культурного наследия в креативном пространстве исторического города.....	60
<i>Довжик Е. Н. Оркестровые принципы Джона Филипа Сузы .....</i>	65
<i>Дун Сяосинь. Жанрово-тематическое разнообразие европейской</i> фарфоровой скульптуры малых форм XVIII – начала XXI в.	70
<i>Дэн Цзяюе. Исторические истоки и культурное значение традиции</i> «Железный цветок» уезда Цюэшань.....	74
<i>Ермоленко В. Е. Культурная память: как прошлое становится</i> частью нас.....	77

<i>Жилинская Т. С., Якимович В. С., Бабенкова Н. Д.</i> Мобильное приложение как инструмент популяризации музыкального наследия	82
<i>Жэнь Сюйкунь.</i> Детский радиотеатр как средство гражданско-патриотического воспитания детей в Беларуси и Китае.....	86
<i>Зими́на М. В.</i> Этические аспекты реставрационного вмешательства в структуру музейного предмета.....	91
<i>Зыгмантович С. В.</i> Формирование научно-исследовательской компетентности магистрантов специальности «библиотечно-информационная деятельность»	94
<i>Зыкун Г. В.</i> Применение мобильного информационного комплекса в социокультурной деятельности органов пограничной службы Республики Беларусь: исторический и современный опыт.....	100
<i>Зыховская Н. Л.</i> Видеоигры в контексте подростковой социализации: анализ дискурсов и моделей взаимодействия	103
<i>Клопотюк Д. И.</i> Гейминг: подростковая идентичность в эпоху цифровой культуры.....	107
<i>Коваленя Е. Г.</i> Деятельность системы зарубежных культурных центров Китайской Народной Республики в Республике Беларусь	111
<i>Козленко Е. Ю.</i> Потенциал социального партнерства в контексте социокультурной деятельности библиотек	114
<i>Косареvская В. А.</i> Анализ проблем авторского права в музыкальной индустрии Беларуси.....	118
<i>Кошина Е. И.</i> Из опыта преподавания сценической речи на кафедре театрального творчества БГУКИ.....	122
<i>Красилов Б. А.</i> Художественное осмысление образа Родины в театрализованном эпизоде «Помним, гордимся, не предадим!»	126
<i>Кривошеева С. В.</i> Специфика применения инновационных технологий в сценографии драматического и музыкального театра Беларуси первой четверти XXI в.	130
<i>Криштаносова Е. А.</i> Специфика социокультурной коммуникации в современном обществе	132
<i>Крывалап А. Д.</i> Метадалагічная спадчына культурных даследаванняў: сацыяльны дэтэрмінізм.....	135
<i>Кудинова А. В.</i> Музейные индустрии и культурно-познавательный туризм	139
<i>Кудрявцева Е. Л., Платонова Э. Е.</i> Некоторые вопросы организации процесса обучения иностранному языку на современном этапе	142
<i>Кухто Л. К.</i> Интерпретация текстов традиционной китайской культуры как предметная область современных исследований.....	146
<i>Лаво Р. С., Морозов С. А.</i> Музейные индустрии и арт-бизнес.....	149
<i>Лазаретова И. В.</i> Фортепианный цикл Е. В. Атрашкевич «Музыкальное приношение преподобной Евфросинии, игумении и княжне Полоцкой» как духовно-просветительский проект современного белорусского искусства.....	152
<i>Лампе И. Ю.</i> Использование специфических средств японской культуры в работах современных белорусских художников.....	156
<i>Ландина Л. В.</i> Коммеморация в цивилизациях Античности	161

<i>Лінькова Н. А.</i> Сучасная беларуская выцінанка як сродак рэпрэзентацыі нацыянальнай культурнай спадчыны.....	165
<i>Лубінская А. П.</i> Фарміраванне моўнай асобы будучага спецыяліста ў сферы культуры і мастацтваў.....	168
<i>Лун Сін'япин.</i> Сравнительный анализ рекреационных пространств Беларуси и Китая.....	172
<i>Любимов Я. А.</i> Цифровые миры как «лаборатории мира»: к постановке проблемы и методологии исследования симбиотических сообществ.....	176
<i>Мальшева Д. А.</i> Фестиваль в контексте функционирования праздничной культуры региона: логика экосистемного подхода.....	178
<i>Мартиросян К. М., Вицелярова К. Н.</i> Роль высших учебных заведений в формировании ценностных ориентиров патриотизма и гражданственности у студенческой молодежи	181
<i>Масленченко С. В.</i> Трансформация понимания цифровизации культуры в контексте развития искусственного интеллекта.....	186
<i>Машнюк Г. А.</i> Месца дзіцячых музеяў у краінах Азіі ў першай чвэрці ХХІ ст.	189
<i>Миргородский А. Г.</i> Воспитательный аспект музыки в формировании активной гражданской позиции	192
<i>Михалёва Е. А.</i> Любовь, брак, многодетность – традиционные семейные ценности белорусов.....	196
<i>Мишуткина Т. И.</i> Социокультурное проектирование: актуальность исследований в контексте формирования цифровой культуры будущих специалистов.....	199
<i>Молдованова Е. С.</i> Интерпретация детской игры в западном культурном дискурсе.....	203
<i>Мордань Д. А.</i> Белорусское народное песенное искусство в театральном искусстве: психологический и эмоциональный аспект	206
<i>Новикова В. А.</i> Мифы и легенды в современной театрально- музыкальной культуре Беларуси.....	209
<i>Носикова К. А.</i> Семья как художественная концепция: витебский текстиль на VII Международном фестивале «Текстильный букет».....	212
<i>Павлова О. А.</i> К вопросу о гносеологическом статусе теории социально-культурной деятельности в эпоху креативных индустрий	217
<i>Пагоцкая Е. В.</i> Особенности организации творческой деятельности студентов факультета художественной культуры БГУКИ	221
<i>Пациенко С. А.</i> Историко-культурный туризм как средство формирования патриотических ценностей в молодежной среде.....	224
<i>Песецкая Т. И., Новицкая К. И., Пашкевич М. А.</i> Нейронные сети как драйвер создания медиаконтента для учреждений культуры.....	228
<i>Петражыцкая В. М.</i> Гадзіннікі ў зборах музеяў Віцебскай вобласці: аналіз крыніц паступлення і асаблівасці складу калекцый	232
<i>Пириев И. Ф.</i> Театральное искусство в призме теории нечеткой логики	235
<i>Писарчик М. С.</i> Музыкальное и театральное искусство в контексте драматического спектакля	238

<i>Пісарэнка А. М.</i> Культура маўлення спецыяліста як спосаб эфектыўных зносін у прафесійнай сферы	241
<i>Рогачёва О. В.</i> Эволюция понятия «рекреация» в контексте современной педагогики досуга	245
<i>Самосюк Н. В.</i> Супрасльскі монастырь в социокультурном контексте межрелигиозных споров в межвоенный период	248
<i>Свердлова Ю. М.</i> Арт-коммуникация как отражение реляционной парадигмы в искусстве	251
<i>Свечникова Е. В.</i> Современное искусство Беларуси: поиск нового.....	255
<i>Севастов К. В.</i> Искусство постмодерна как фактор проблематизации процесса самоопределения: трансгрессия идентификации в современном киноискусстве	260
<i>Сергеева О. О.</i> Исполнительство на барочном гобое в контексте возрождения аутентичной музыкальной культуры	264
<i>Славинская Н. В.</i> Новые религиозные движения: концептуализация термина	268
<i>Смолік А. І.</i> Станаўленне і развіццё навуковых гісторыка- культурных ведаў у Беларусі	272
<i>Соколовская М. М.</i> Семиотика китайской культуры	276
<i>Столяр О. Н.</i> Перспективы развития бального танца в Беларуси	279
<i>Столяров Н. Ф.</i> Библиотека при Свято-Симеоновском кафедральном соборе в контексте возрождения религиозной жизни Бреста	283
<i>Су Жуңцзи.</i> Актерские школы драматического театра Китая и Беларуси второй половины XX в.: проблемы синтеза национальных традиций и учения К. С. Станиславского.....	285
<i>Сун Чанлун.</i> Особенности репрезентации исторической памяти о войне в культурно-парковых и мемориальных комплексах Китая и Беларуси.....	289
<i>Сюй Цзинань.</i> Поэтичность в живописи Натальи Залозной	293
<i>Трофимук С. В.</i> Специфика влияния семейной и школьной среды на развитие навыков чтения у младших школьников	297
<i>Трусаў А. А.</i> Захаваанне, кансервацыя і рэстаўрацыя керамічных вырабаў	300
<i>Тупчиенко Б. Н.</i> Образы богов и героев в современной книжной иллюстрации Беларуси и России	305
<i>Тычына С. М.</i> Асаблівасці псіхалагізму ў аповесці М. Зарэцкага «Голы звер».....	308
<i>Фань Чжунтао.</i> Исследование орнаментов повседневных артефактов в китайском и белорусском декоративно-прикладном искусстве	312
<i>Федорец Я. В., Василевич О. Е.</i> Формирование белорусского натюрморта: истоки интереса к жанру в творчестве И. Ф. Хруцкого.....	316
<i>Федосова А. А., Гаврилова А. В.</i> Культурно-детерминированная адаптация цветовых решений в рекламной коммуникации: анализ белорусской и китайской аудиторий	319

<i>Хамутова І. В.</i> Культуралагічнае даследаванне абраду калядавання: метадалагічны апарат	324
<i>Ци Ятин, Ротыко Т. В.</i> Вклад Марка Шагала в искусство книги.....	326
<i>Чжан Ваньцин.</i> Пасторальная живопись китайского художника Ван Кеды.....	331
<i>Чжан Янь.</i> Развитие китайского хореографического образования в эпоху династии Тан (618–907 гг.)	334
<i>Чжоу Тун.</i> Опыт проведения китайско-российских международных соревнований по танцевальному спорту в 2024 г.	336
<i>Чжу Гэлимэн.</i> Преломление древних церковно-певческих традиций в церковной музыке А. Бондаренко	339
<i>Чжун Дачжэндун.</i> Трансформации традиционной культуры в условиях урбанизации: теоретический аспект	342
<i>Чэнь Вэньвэнь.</i> Развитие современного любительского декоративно-прикладного искусства Беларуси в культурном пространстве XXI в.....	345
<i>Чэнь Пэйцзинь.</i> Кантата «Хуанхэ» Сянь Синхая как образец творческой интерпретации традиций европейской академической музыки	349
<i>Шелупенко Н. Е., Пинчук А. С.</i> Ценности-цели и ценности-средства гражданско-патриотического воспитания студенческой молодежи.....	354
<i>Шеметова А. А.</i> Патриотическая составляющая адаптации китайских обучающихся в Республике Беларусь.....	357
<i>Шипунова Е. А., Ерёменко А. Г.</i> Доступная среда в музейном пространстве.....	361
<i>Юе Мин.</i> О трактовке принципа концертности в современной белорусской и китайской музыке.....	366
<i>Языкович В. Р.</i> Анализ социокультурной динамики белорусского общества в трудах ученых БГУКИ	369

педагогов и родителей – не отвергать новые технологии, а научить ребенка использовать эти ресурсы продуктивно и избирательно.

Согласно вышеупомянутому исследованию Национальной библиотеки Беларуси, публичные библиотеки занимают третье место в системе социальных институтов, способных повлиять на детское чтение. Систематическое изучение информационных потребностей детей, структуры их читательских интересов, целей, мотивов и регулярности чтения позволяет библиотекам адаптировать свои фонды и услуги под современные запросы, а проводимые в библиотеках мероприятия помогают сформировать позитивный социальный контекст вокруг чтения, компенсируя возможное его отсутствие в семье.

Публичные библиотеки уравнивают традиционное и цифровое чтение, являясь проводниками в мире цифрового контента, предлагая проверенные электронные и аудиокниги, обучая детей и родителей цифровой гигиене и навыкам критической оценки информации.

Таким образом, библиотека может выступить системным интегратором, связывающим усилия школы и семьи, и стать ключевым звеном в формировании современной читательской культуры и повышении места чтения в структуре досуга младших школьников в Республике Беларусь.

1. Мелентьева, Ю. П. Общая теория чтения / Ю. П. Мелентьева. – Изд. 2-е, доп. – М. : Наука, 2022. – 303 с.

2. Современное состояние и тенденции развития детского чтения в Республике Беларусь: по результатам республиканского исследования / Нац. б-ка Беларуси. – 2-е изд. – Мн. : Нац. б-ка Беларуси, 2012. – 155 с.

3. Чикишева, О. В. Анализ социально-педагогических факторов, влияющих на формирование интереса к чтению у младших школьников / О. В. Чикишева // Наука и школа. – 2013. – № 1. – С.133–135.

УДК [75.025.4+902.34]:738.8

А. А. Трусаў, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны ўстановаў адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАХАВАННЕ, КАНСЕРВАЦЫЯ І РЭСТАЎРАЦЫЯ КЕРАМІЧНЫХ ВЫРАБАЎ

Анатацыя. Да керамікі адносяцца вырабы з прыроднай гліны і яе сумесей. Прыведзена класіфікацыя керамікі паводле прызначэння, па гатунках матэрыялу, паводле спосабу вытворчасці і па апрацоўцы паверхні вырабаў. Кераміка розных часоў займае больш за палову ад агульнай колькасці музейных фондаў, аднак археалагічная кераміка вельмі крохкая і часцей за ўсё сустракаецца ў культурным пласце фрагментарна. Разгледжаны этапы рэстаўрацыйных работ керамічных вырабаў, такія як выдаленне забруджванняў з паверхні, склейванне пабітых вырабаў, ліквідацыя страт, таніраванне ўзноўленых элементаў фарбамі, пакрываюць знешняй паверхні лакам.

Ключавыя словы: кераміка, гліна, рэстаўрацыя, пескаструйная чыстка, археалогія, клей, склейванне, гіпс, алейная фарба, кафля, таніраванне, керамічная дробка, лак, рэстаўратар, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.

A. Trusau, PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Historical and Cultural Heritage of the Educational Institution «Belarusian State University of Culture and Arts»

PRESERVATION, CONSERVATION AND RESTORATION OF CERAMIC PRODUCTS

Abstract. Ceramics include products made of natural clay and its mixtures. The classification of ceramics by purpose, by material type, by production method and by surface treatment of products is given. Ceramics of different periods occupy more than half of the total number of museum collections, however, archaeological ceramics are very fragile and are most often found in the cultural layer in fragments. The stages of restoration work on ceramic products are considered, such as removing contaminants from the surface, gluing broken products, eliminating losses, tinting restored elements with paints, coating the outer surface with varnish.

Keywords: ceramics, clay, restoration, sandblasting, archaeology, glue, bonding, plaster, oil paint, tile, tinting, ceramic chips, varnish, restorer, decorative and applied arts.

Да керамікі (грэч. κέραμος – «гліна») адносяць вырабы з прыроднай гліны і яе сумесей з мінеральнымі і арганічнымі дамешкамі, абпаленых да камнепадобнага стану. Паводле прызначэння кераміка падзяляецца на посуд (сталовы, кухонны, тарны), будаўнічыя матэрыялы (цэгла, пліткі падлогі, дахоўка і кафля), мастацкія рэчы (дэкаратыўныя вазы, статуэткі, цацкі, барэль-ефы, медальёны, пахавальныя урны) і побытавыя рэчы (праселкі, грузілы, свяцільнікі, ліцейныя формы і інш.). Па гатунках матэрыялу (гліны) – на звычайную, фарфарава-фаянсавую (з белай гліны – кааліну), тэракотавую (з чыстай гліны чырвонага колеру).

Паводле спосабу вытворчасці кераміка падзяляецца на ляпную (вырабленую рукамі) і ганчарную (зробленую на ганчарным коле). Па апрацоўцы паверхні керамічны посуд бывае гладкасценны, шурпаты, штрыхаваны, храпкаваты (абляпаны), тэкстыльны (з адбіткамі тканіны), глянцавы, паліраваны, паліваны (пакрыты глазурам) і інш.

Кераміка розных часоў (ад неаліту да сучаснасці) займае больш за палову ад агульнай колькасці музейных фондаў, асабліва краязнаўчых музеяў. Таксама кераміка з'яўляецца адной з самых цікавых археалагічных знаходак. Трэба ўлічваць, што археалагічная кераміка вельмі крохкая і сустракаецца ў культурным пластве ў выглядзе шматлікіх фрагментаў. Цэлы посуд археалагі знаходзяць рэдка, у асноўным пры раскопках пахаванняў [1; 2].

Выдаленне забруджванняў з паверхні керамічных вырабаў – этап, які непярэдняе іншым відам рэстаўрацыйных работ. Своечасовае прафілактычнае выдаленне забруджванняў дазваляе прыпыніць разбуральныя працэсы ў матэрыяле, запавольваючы яго старэнне, і тым самым прадоўжыць існаванне вырабу.

Пад тэрмінам «выдаленне забруджванняў» з паверхні разумеюць яе прафілактычную апрацоўку, якая ўключае ў сябе працэсы прамыўкі і ачысткі.

Неабпаленая ці абпаленая пры нізкіх тэмпературах кераміка звычайна вызваляецца ад бруду механічным спосабам усухую. Адбываецца гэта пры выкарыстанні шчоткі, пэндзля, скальпеля, а ў асобных выпадках і прылады для пескаструйнай апрацоўкі. Пры адсутнасці магчымасці прымянення розных прылад для сухой чысткі выкарыстоўваюць, напрыклад, тампанаванне хлебным мякішам ці працірку ім паверхні керамікі.

Пескаструйна чыстка пры пэўных умовах з'яўляецца працэсам вельмі хуткім і адносна бяспечным для артэфакта. Прылады для пяскавання маюць розныя раструбы, напрыклад, з счэпнем ад 0,1 мм. Розныя таксама і самі сродкі для пяскавання – пясок, карунд, вокіс алюмінію ў выглядзе гіграскапічнага парашку, карбанат кальцыю, драбнюткія шкляныя шарыкі памерам у некалькі мікрон. Зараз у Інстытуце фізікі НАН Беларусі вядзецца распрацоўка метада лазернай ачысткі археалагічнай керамікі, які мае пры некаторых абставінах шэраг пераваг перад іншымі метадамі, у т. л. пескаструйным, асабліва ў прымяненні іх да светлаафарбаваных аб'ектаў (белаглінянай керамікі і г. д.).

Перад пачаткам вільготнай чысткі кераміка з археалагічных ці этнаграфічных знаходак павінна быць даследавана на ўстойлівасць да вады. Гэта надзвычай важна, бо вельмі шмат керамічных вырабаў дагістарычных і раннегістарычных часоў былі абпалены пры нізкіх тэмпературах. Вільготнай чыстцы можна падвяргаць толькі водаўстойлівыя керамічныя вырабы. Перад гэтым яны павінны быць ачышчаны ў сухім выглядзе ад незамацаваных забруджванняў і прысохлай зямлі. Часцей для мыцця выкарыстоўваецца чыстая вада. лепшыя вынікі дае замочванне керамікі ў цёплай вадзе, якая хутчэй растварае напластаванні. Пасля кароткага апалосвання ў праточнай вадзе аб'екты ачышчаюцца мяккай шчоткай. Аднак яна не павінна пакідаць ніякіх слядоў на паверхні ачышчаемых чарапкоў. У некаторых выпадках замест шчоткі выкарыстоўваецца мяккі пэндзаль.

У рэстаўрацыю часта трапляюць вырабы, якія ўжо некалі былі склеены, у асноўным невядомым клеем. Часта неабходна раздзяленне старых злучэнняў на фрагменты з мэтай выкарыстання лепшага сродку і больш дасканалай тэхнікі склейкі. Шмат старых клеяў пасля высыхання не ўдаецца растварыць, і ў найлепшым выпадку можна іх толькі размякчыць адпаведнымі растваральнікамі, аблягчаючы расклейку. Рэшткі клею часцей выдаляюцца механічна (часамі маюць выгляд эластычнай плёнкі), часта размякчаюцца пад уплывам цёплай вады.

Перад пачаткам выдалення старых склеек керамічны прадмет неабходна на некаторы час змясціць у дыстыляваную ваду з мэтай насычэння чарапка, што перашкодзіць пранікненню ў глыбіню растваральніка. Вада (асабліва цёплая) размякчае і растварае шмат клеяў, паколькі яны маюць тэрмапластычныя ўласцівасці. Для расклейкі старых клеевых злучэнняў выкарыстоўваецца чыстая вада ці з дадаткамі, напрыклад, дыхлорметану ці іншых арганічных растваральнікаў.

Склеиванне з'яўляецца адным з вельмі часта ўжывальных рэстаўрацыйных прыёмаў, паколькі кераміка крохкая і ломкая. Асноўнай праблемай

пры склейцы з'яўляецца выбар падыходзячага клею і тэхнікі выканання. Ужыванне пэўнага клею залежыць перш за ўсё ад якасці і стану керамічных чарапкоў. Адно з найважнейшых патрабаванняў да клеяў – іх высокая клейкасць (адгезія).

У апошні час назіраецца відавочны крок наперад у сферы выкарыстання клеяў. Яшчэ нядаўна ўжываліся шэлак, глютынавы ці казеінавы, воска-смаляныя мастыкі. Вядома таксама выкарыстанне вапнава-казеінавых клеяў і клеяў на аснове вадкага шкла. Сярод шэрагу пераваг клеяў з сінтэтычных смол належыць выдзеліць асабліва важную моцную прычэпнасць да іншародных матэрыялаў і ўстойлівасць да ўздзеяння знешняга асяроддзя.

Што датычыцца ліквідацыі страт, то ў вырашэнні гэтай праблемы можна вылучыць дзве розныя пазіцыі. Першая рэкамендуе ўжываць матэрыялы, выкарыстання ў самім аб'екце, другая аддае перавагу выкарыстанню сінтэтычных рэчываў, неўспрымальных да ўмоў акружаючага асяроддзя, устойлівых да старэння і г. д.

Частка рэстаўратараў аддае перавагу матэрыялам, якія адрозніваюцца ад арыгінальных фрагментаў (напрыклад, белы гіпс). Некаторыя спрабуюць падкрэсліць адметнасць ад аўтэнтыкі, выкарыстоўваючы розніцу ўзроўняў, а іншыя папаўняюць страты так, каб іх цяжка было адрозніць ад арыгінальных фрагментаў. Структура паверхні папаўненняў павінна быць падобна да арыгіналу настолькі, наколькі гэта магчыма. Адна з галоўных прыкмет добрай рэстаўрацыі – гэта нязменны выгляд аб'екта; змены дапускаюцца толькі тады, калі таго патрабуе канчатковае захаванне аб'екта, які без гэтага будзе страчаны.

Для рэтушы вырабаў непаліванай керамікі выкарыстоўваюцца акварэльныя фарбы і так званыя плакатныя, а таксама з дысперсіяй полівінілавага спірту.

Для каларыстычнага папаўнення паліванай керамікі прыдатны алейныя фарбы, разведзеныя шкпінарам, а таксама на поліўрэтанавай, эпоксіднай ці акрылавай аснове. Для рэтушы часам таксама ўжываюцца спецыяльныя фарбы, прыдатныя для абпальвання на кераміцы. Папаўненне страт палівы найчасцей праводзіцца адпаведна падфарбаванай штучнай смалой, напрыклад, амаль няжоўкнучым бясколерным лакам на аснове поліўрэтану [4].

Рэстаўрацыя керамічнай кафлі можа праводзіцца рознымі спосабамі з выкарыстаннем розных матэрыялаў. Пашыраны два спосабы рэстаўрацыі – гіпсам і керамічнай дробкай. Перад пачаткам працы на кожны прадмет заводзіцца пашпарт, куды запісваецца асноўная інфармацыя: памеры, матэрыял, характар забруджвання, захаванасць. Абавязкова праводзіцца фотафіксацыя.

Гіпс прасцей у выкарыстанні, чым керамічная дробка, таму ім лепш папаўняць значныя страты. Для падрыхтоўкі матэрыялу гіпс разводзіцца вадой з даданнем клею ПВА. Гіпс амаль адразу дубянее, таму працаваць трэба хутка. Адліваецца спачатку знешні бок, потым румпа. Пасля высыхання гіпс апрацоўваецца скальпелем, шліфавальнай машынкай, наждачкай. Калі гіпс канчаткова высох, знешні бок і румпа пакрываюцца фінішнай шпаклёўкай альбо тэмпернай фарбай з даданнем клею ПВА.

Наступным этапам з'яўляецца таніраванне ўжоўленых элементаў фарбамі (гуаш, акварэль, акрыл). Апошняя стадыя працы – гэта пакрыццё ўсёй знеш-

няй паверхні акрыл-фіташкавым лакам. Ён імітуе паліву на ўзноўленых участках і кансервуе ўсю паверхню. Румпа і ўвесь задні бок пакрываецца растворам полівінілбутыраля. Варта адзначыць, што гіпс не вельмі трывалы і даўгавечны, таму трэба прытрымлівацца ўмоў захавання і транспарціроўкі.

Адным з першых рэстаўратараў беларускай керамікі і асабліва кафлі быў вядомы мастак-кераміст, выдатны выкладчык і даследчык народнай беларускай керамікі Уладзімір Вікенцьевіч Угрыновіч (1941–1994). З 1969 г. ён працаваў на кафедры керамікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, доўгі час вывучаў івянецкую кераміку і засвойў усе сакрэты мясцовых майстроў. Пачынаючы з 1977–1978 гг., ён зацікавіўся археалагічнай керамікай і пачаў вывучаць і аднаўляць керамічны посуд, кафлю і іншыя керамічныя вырабы з раскопак Лідскага, Мірскага, Крэўскага і Галышанскага замкаў, Лагойска, Мінска, Віцебска і іншых населеных пунктаў Беларусі [3]. Рэстаўратар актыўна супрацоўнічаў з археолагамі М. А. Ткачовым, В. Е. Собалем і аўтарам артыкула.

У лютым 1993 г. у Беларускім універсітэце культуры была створана кафедра народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва на чале з Рыгорам Фёдаравічам Шаурай. У 2001 г. была адкрыта асобная спецыялізацыя «рэстаўрацыя твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва» па спецыяльнасці «дэкаратыўна-прыкладное мастацтва». У 2001 г. у Нацыянальным мастацкім музеі была арганізавана выстава «Рэстаўрацыя і рэстаўратары», для якой быў распрацаваны даведнік са звесткамі пра ўсіх рэстаўратараў, якія працавалі з музейнымі артэфактамі Беларусі ў 1950–2000 гг. У 2005 г. пры Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі быў адкрыты Цэнтр прэвентыўнай кансервацыі і Школа музейных кансерватараў [4].

1. Археалогія і нумізматыка Беларусі : энцыкл. / Беларус. энцыкл. ; рэдкал.: В. В. Гетаў [і інш.]. – Мн. : БелЭН, 1993. – 702 с.

2. Кимеева, Т. И. Основы консервации и реставрации археологических и этнографических музейных предметов : учеб. пособие / Т. И. Кимеева, И. В. Окунева. – Кемерово : Кемер. гос. ун-т культуры и искусств, 2009. – 251 с.

3. Трусаў, А. А. Рэстаўрацыя твораў выяўленчага мастацтва Беларусі ў другой палове XX ст. / А. А. Трусаў // Культура. Наўка. Творчасць : XVIII Міжнарод. наўч.-практ. конф., посвящ. Году якасця (Мінск, 16 мая 2024 г.) : сб. наўч. ст. / редкол.: Н. В. Карчевская (отв. ред.) [и др.]. – Мн., 2024. – [Вып. 18]. – С. 342–346.

4. Школа музейных кансерватараў: бытавая кераміка, этнаграфічны тэкстыль : наўк.-метаад. матэрыял / уклад. А. Б. Шашкевіч ; наўк. рэд. Л. У. Дамнянкова. – Мн. : БелДІПК, 2005. – 75 с.